

► Popis cesty císařského dvora z Vídně do Chebu na vojenskou přehlídku z ceremoniálních protokolů (1673)

Historický úvod:

Panovnické cestování bylo příležitostí, jak se mohl vladař v raném novověku setkat s poddanými a jak se mohl setkat neurozený obyvatel království se svým králem. S rostoucím počtem dvořanů však k němu docházelo stále méně často a Habsburkové (stejně jako například francouzští Bourboni) volili od 17. století spíše jedno pevné sídlo (rezidenci), než aby putovali krajinou mezi svými městy. Své hlavní město či zámek (ve Francii Versailles, v habsburské monarchii vídeňský Hofburg, později Schönbrunn) opouštěli jen za účelem korunovaci, setkávání s cizími panovníky nebo při útěku před katastrofou (mor, válečné obležení). Roku 1673 se rozhodl císař Leopold I. cestovat do nejzápadnějšího cípu českého království, na Chebsko, právě za účelem setkání se saským kurfiřtem, který měl přibýt do Chebu jako host i se svým dvorem a rodinou a s nímž chtěl sladit politický a vojenský postup proti stále agresivnější Francii Ludvíka XIV. Aby demonstroval svou sílu, byla chebská návštěva spojena s vojenskou přehlídkou, která se uskutečnila v létě 1673 na prostranství nedaleko městských hradeb. Následující úryvek má však postihnout především panovnické cestování v době 17. století, což byla logisticky velmi náročná operace (do pohybu se dávaly stovky dvořanů s doprovodem), a představit, jak byl panovník vítán v jednotlivých českých městech. Toto vítání přitom podléhalo striktním ceremoniálním pravidlům, která se odvolávala na podobné předchozí situace v minulosti a vycházela z nich jako z precedentů. Proto začaly být od roku 1652 u vídeňského dvora vedeny ceremoniální protokoly, jež měly zaznamenat proběhlé panovnické úkony a stát se do budoucna vodítkem pro plánování každodennosti habsburského císaře a jeho nejbližšího okolí.

Vydání a uchování pramene:

Německý originál je součástí druhého svazku ceremoniálních protokolů, tedy systematicky vedených deníků dvorského života, do nichž byl den za dnem zapisován provoz habsburského císařského dvora. Dnes jsou uloženy v Rakouském státním archivu, oddělení Domácího, dvorského a státního archivu ve Vídni (Österreichisches Staatsarchiv Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Hofzeremonielldepartement, Zeremonialprotokolle 2 /1660–1673/). Uvedená cesta a její popis se nachází na s. 1637 až 1662. Digitalizované archiválie:

<https://www.archivinformationssystem.at/detail.aspx?ID=21960>.

PŘEKLAD (z němčiny přeložil Jiří Hrbek)

Dne 4. srpna 1673 odpoledne vyjel z Vídně Jeho Císařský Majestát (dále JCM) a 7. toho měsíce přijel do města Slavonice, které patří císařskému komorníkovi (Janu Jiřímu) Jáchymu Slavatovi, a byl zde přivítán střelbou z hradeb. Po cestě stáli měšťané se svými zbraněmi a s prapory. Noc strávil v Jindřichově Hradci, který také patří panu hraběti a kde jej měšťané přivítali stejným způsobem. Císařský dvůr se zde na nějaký čas usídlil a odpoledne byla dávána komedie u místních jezuitů, třetího dne na svátek sv. Vavřince byl JCM na mši u jezuitů a před vstupem do kostela byl přivítán místním proboštem s infulí na hlavě. Po pokropení svčnou vodou následovala latinská promluva, kterou pronesl školský prefekt a po skončení mše se JCM odebral i s doprovodem zpět do zámku, kde následoval oběd, a odpoledne pokračoval dále do Veselí (nad Lužnicí). Zde přečkal noc. Dne 14. srpna v 7 hodin večer přijel do Plzně, kde ho vítali střelbou z děl. Připravena byla také městská rada před vstupem do městských bran a zdravila jej ústy syndika, který pronesl latinskou řeč. Na tu odpověděl nejvyšší český kancléř, hrabě Nostic, a JCM následně přijal klíče od města. Průvod procházel ulicemi až k farnímu kostelu obklopenému hřbitovem, kde ho infulovaný prelát pokropil svčnou vodou. JCM byl následně veden pod baldachýnem, který nad ním nesli městští radní, do kostela, kde zaznělo *Te Deum laudamus*. Poté byl odveden opět pod baldachýnem zpět k hřbitovní bráně a dále až k radnici, kde stáli měšťané s prapory a se zbraněmi. V té chvíli zvonily zvony. Následovala audience městské rady, která mohla JCM políbit ruku. Druhý den, na svátek Nanebevzetí Panny Marie, byl JCM přítomen opět mši ve farním kostele a v Plzni zůstal ještě do následujícího dne, kdy se odebral v poledne do Stríbra, kde přenocoval. Zde ho přijala městská rada před mostem vedoucím do města a i tu zazněla latinská uvítací řeč a proběhlo předání klíčů, na což odpověděl český vicekancléř (Adolf) Vratislav ze Šternberka. Následovalo políbení císařské ruky a zvonění zvonů. JCM se ubytoval v době U Černého orla, okolo kterého stálo měšťanstvo ve zbrani.

Dne 18. srpna dojel JCM v 6 hodin večer do Chebu, kde byl přijat městským magistrátem asi 100 kroků před městskou branou a kde ho pozdravil německy městský syndikus. Také zde došlo k předání klíčů od městských bran, na což odpověděl nejvyšší český kancléř a JCM dovolil každému členovi městské rady políbit mu ruku. Od brány až k jezuitskému kostelu stáli měšťané podél cesty ve zbrani a na náměstí byla vyrovnána jedna komanie kaisersteinského pěšího regimentu. Během vjezdu zazněla salva z děl celkem třikrát: poprvé když se JCM blížil k městu, podruhé když vstupoval do jezuitského kostela a potřetí, když vstupoval do domu, kde byl ubytován. Ten patřil bývalému purkmistru Krampfovi a musel být propojen s dalšími dvěma okolními domy. JCM, projíždějícího v kočáře, doprovázela pěšky po obou stranách vozu městská rada bez klobouků a před jezuitským kostelem na něj čekal baldachýn, který neslo osm nejváženějších měšťanů. Před kostelní branou ho uvítal páter rektor jezuitské koleje latinskou zdravicí, pak byl JCM doveden až k hlavnímu oltáři a zaznělo *Te Deum laudamus*. Kvůli císařské přítomnosti ve městě se sem sjelo množství říšských šlechticů, z nichž mnozí zde pobývali inkognito. Proti domu, kde bydlel JCM, byla vybudována na konci Pražské ulice dřevěná slavobrána.

Dne 20. srpna v neděli přijel do města také Jeho Jasnost saský kurfiřt s princem a svým bratrem, vévodou Mořicem, a vévodou Kristiánem [...] a byli přivítáni na českých hranicích hrabětem Mansfeldem. Pak jim vyjel naproti v kočáře JCM [...] a následně společně vjeli do Chebu. JCM je následně doprovodil do svého domu, kde proběhlo krátké jednání, během něhož JCM seděl pod baldachýnem, kurfiřt na černě potaženém křesle proti němu po pravé ruce a vedle něj princ, jeho syn. Poté je JCM doprovodil na tři kroky do předpokoje, kde stála stráž, a oni následně odjeli, doprovázeni šesti císařskými edlknaby držícími svíce do svého ubytování, které měli připravené na radnici.

■ Historické otázky přímé

(odpověď lze nalézt v samotném textu):

1. Dle příkladů z jednotlivých měst zkuste popsat „ideální průběh“ panovnického vjezdu do města.
2. Jak byl použit baldachýn a proč byl tak důležitou součástí reprezentace?
3. Který církevní řád byl nejaktivnější během panovnických vjezdů a pobytů ve městech?
4. Jaká zvuková kulisa doprovázela vjezd panovníka do města?
5. Vyjmenujte alespoň tři města, kterými panovník projížděl na cestě mezi Vídní a Chebem? Proč zrovna tudy?

■ Historické otázky kontextuální

(otázka vychází z textu, odpověď je třeba nalézt s pomocí dalších textů, např. učebnice, internetu atd.)

1. Znáte nějakého jiného představitele rodu Slavatů kromě zmíněného Jana Jiřího Jáchyma?
2. Co je to infule a co znamená?
3. Jaké okamžiky vjezdu byly zdůrazněny salvou z děl a proč?
4. Co znamená „Te Deum laudamus“?
5. Kdo všechno panovníka ve městech vítal?

■ Vazba na rámcový vzdělávací program pro gymnázia:

RVP G: vymezí základní znaky stavovství a absolutismu; uvede konkrétní projevy v jednotlivých zemích a příklady střetů